

ЗА ЦЕНОВАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ, ROOKITS И ФИКСИРАНИТЕ ТАКСИ

Д-р Фолкер Грасмук

Център “Хелмхолц” за техника на културата – Университет “Хумболдт”,
Берлин, Германия

19 януари 2006 г.

Лицензиран по Creative Commons Share-Alike Germany 2.0

„Собствениците на авторските права продължават да бъдат раздвоени по отношение на Интернет. От една страна той представлява фантастично ново средство за разпространение, но от друга много хора в издателската индустрия го считат за „огромна, безконтролна машина за копиране...” Самият технологичен прогрес, който от една страна направи администрирането на авторските права по-трудно поради много силното намаляване на разходите за копиране и разпространение, предлага също така фантастични възможности за притежателите на интелектуална собственост.“¹

Без недостиг не може да има пазар. Информацията по своята природа се явява обществена собственост.² Законът за авторското право изкуствено създава недостиг, като присъжда изключителни права за ограничен период от време. Преди технологията на информационните носители подпомагаше приложимостта на тези права, понеже средствата за производство и разпространение на информационни продукти бяха скъпи и по тази причина оскъдни.

Цифровата революция премахва тази оскъдица. Персоналният компютър и Интернет предоставят практически на всеки възможностите на печатницата и на студиото за звуко- и видеозаписи. Едва сега в пълен размер се проявяват определящите качества на информацията: неизключаемост и отсъствие на конкурентен характер. Наистина нулевите разходи за възпроизвеждане и разпространение са фантастична по стойност оферта за продавачите на информация. Уви тя се подкопава от факта, че за потребителите разходите за копиране и разпространение също така са нулеви. Мрежите с равноправен достъп peer-to-peer (P2P) за директно общуване между техните потребители показват, че преносът на битове от точка А към точка В сега е толкова евтина услуга, че потребителите без усилия могат взаимно да си я предоставят.

Предизвикателството тогава е как да се правят пари на цифровия пазар. Девизът на този раздел изразява едно общо схващане в края на 90-те години, т.е. след MP3 и преди Napster. Авторите на тази зачатъчна книга върху цифровата икономика са оптимистични. Те пишат, че някои от старите бизнес-моделите са неприложими, но в процес на формиране са множество нови. „Новите възможности, предлагани от цифровото възпроизвеждане, далеч превишават по значение проблемите.“³

За икономистите информацията остава специален пазар, понеже нейното създаване е скъпо, но възпроизвеждането ѝ – евтино.⁴ В обичайния конкурентен стоков

¹ Carl Shapiro, Hal Varian, Information Rules, Harvard Business School Press, 1999: 83

² Например Joseph Stiglitz: Knowledge as Global Public Good,
<http://www.worldbank.org/knowledge/chiefecon/articles/undpk2/w2wtoc.htm>

³ Shapiro/Varian 1999: 84

⁴ „Има само две устойчиви структури за един информационен пазар. Доминиращият фирмен модел... [и] пазар на диференцирани продукти...“ (24 f.) Днес като трета възможност трябва да се добави основаващото се на Creative Commons производство на свободни продукти като например GNU/Linux, който едва бе започнал да влияе на традиционните продукти

пазар цената клони към пределната себестойност, която в случая с информацията би трябвало да е нула. По тази причина Shapiro/Varian съветват своите читатели: „Трябва да определяте цената на вашите информационни продукти съобразно стойността им за потребителите, а не съгласно вашите производствени разходи.“⁵ Те продължават, че основаващото се на потребителската стойност ценообразуване по естествен път води до диференциация на цените.

Информационните продукти могат да се диференцират един от друг чрез версии, съобразяване с индивидуалните нужди и желания на потребителите, правене на ценови отстъпки, предлагане в пакет с други продукти, групово ценообразуване и промоции по отношение на своите характеристики, удобство на ползване, поддръжка, забавяне или неприятности в ползването им.⁶ Всеки продавач на информация, следващ тази стратегия, ще трябва да предприеме редица допълнителни стъпки:

- Да получи сведения за цената, на която различни купувачи оценяват един продукт; за целта продавачът трябва да събере възможно най-богата информация за тях например чрез регистриране и наблюдение.⁷
- Да предотврати арбитража, т.е. препродажбата на продукти на по-висока цена отколкото са закупени (напр. чрез онлайн-аукциона eBay или черноборсаджийски внос от съседни държави с по-ниски цени).
- Ако той използва за диференциация намаляване на функционалността на продукта, качеството, актуалността и др.⁸, той ще трябва да попречи на купувачите или посредниците да премахнат такова намаляване.
- Най-сетне продавачът трябва да предотврати съпоставимостта на цените. Услуги като търсене за най-изгодни цени в Интернет или най-ниски тарифи за телефонни разговори позволяват на купувачите да пренебрегнат до голяма степен диференциацията на продуктите и да избират само по цената им, което води до конкуренция, натискаща цените към пределната себестойност на продуктите.⁹ Един от отговорите на това е прилагането на сложна схема на ценообразуване, предназначена пределно да затрудни сравняването на цените.

Купувачите негодуват срещу ценовата диференциация. Има силно усещане за несправедливост относно факта, че различни хора плащат силно различаващи се цени за един и същ продукт или услуга. В случая с информационната икономика има също така схващане, че разходите за допълнителна продукция са нулеви или най-малкото се постигат големи икономии – например при продажбата на записи на музикални изпълнения чрез Интернет вместо върху компактдискове или винилови плочи, които икономии обаче не се отразяват върху крайната цена, плащана от купувача. В същото време купувачите продължават да четат за автори и изпълнители, които не са

през 1999 г. Свободният софтуер със своята смесица от стимули и възнаграждения със сигурност доказва жизнеспособността си.

⁵ Пак там: 3

⁶ Пак там: 37 ff.

⁷ Пак там: 33 ff.

⁸ „Ако добавите интересна нова функция към вашия софтуер или информационен продукт, осигурете някакъв начин за нейното изключване! След като веднъж сте получили професионален продукт с висока стойност, Вие често искате да махнете функции от него с оглед да получите продукт с по-ниска стойност за масовия пазар.“ (пак там: 63). Най-известният пример за това е лазерният принтер от серията Е на IBM, по-евтината версия на който е напълно идентична на по-скъпата с изключение на една допълнителна интегрална схема, която намалява скоростта на разпечатване (пак там: 59)

⁹ Пак там: 79 f.

заплатени, както трябва, и дори са принудени да плащат за новите технологии за дистрибуция на своите произведения и технологии, които технологии се въвеждат от продавачите¹⁰

Купувачите в растяща степен имат чувството, че са шпионирани заради цялата информация, която се събира за тях чрез регистриране, наблюдение, проследяване, надзор и други форми на пазарни проучвания. Отгоре на всичко това купувачите усещат несъответствие в информацията: докато продавачът знае всичко за тях (без да им позволява да знаят какво точно знае той), те не знаят най-важната информация относно продукта, а именно неговата цена.

Купувачите негодуват, когато осъзнаят, че има умишлено влошаване на функционалността, качеството, актуалността и други характеристики на един продукт с единствената цел диференциране на цената. За да се попречи на потребителя да премахне това влошаване се изисква контрол върху неговото информационно обкръжение. Потребителят не може да не възприеме това като нежелано проникване в личната сфера на неговия собствен компютър и дори като експроприация.

За да се предотврати продажбата на по-висока цена се изисква забрана на пазарите за употребявани стоки. Когато купувачи се опитват да препродадат свои законно закупени музикални записи чрез онлайн-аукциона *eBay*, те установяват, че не притежават това, за което са платили. И отново възниква чувството за експроприация или най-малкото за заплащане повече за получаване по-малко.

Ценовата диференциация има за последица очевидни опасности за неприкосновеността на личния живот и свободния пазар, а да не говорим за удовлетворението на купувача. Въпреки това Shapiro/Varian я оправдават, като привеждат обичайния аргумент от учебниците: без ценова диференциация купувачите с ниска готовност да плащат въобще няма да бъдат обслужени от пазара.¹¹

Цифровата технология за управление на правата (DRM) – за която се казва, че информационната индустрия се опитва да я продаде на индустрията за развлечения¹² – е идеално подходяща за възстановяване на оскъдицата и за реализиране на ценова диференциация. Тя е замислена да наложи фино дозирани ограничения в използването на произведения чрез компютрите и други технически средства на купувачите, да събира информация за последните и да предотвратява манипулации и препродажба на по-висока цена.

Shapiro/Varian много добре осъзнават „фундаменталния компромис между контрола и потребителската стойност“ (97 f.) В противоречие на широко разпространеното виждане за DRM като единствено решение на проблемите, те не са

---

¹⁰ Courtney Love does the math, Salon Magazine, 14. Juni 2000, <http://dir.salon.com/tech/feature/2000/06/14/love/index.html>

¹¹ Shapiro/Varian 1999: 63

¹² Понеже музикалната и филмовата индустрии са най-агресивни за разширяване на изключителните права и за премахване на изключенията за авторското право, те клонят да доминират в дебатите, като често ги редуцират само до информационните продукти за развлечение. Образованието, науката, общата и специализираната информация, позволяващи на гражданите да участват сериозно в политическите дебати, клонят да са на заден план. Например представител на IFPI в контекста на втория кръг на изработването на новия Закон за авторското право в Германия привеждаше доводи, че изключението за копиране за лични нужди следва да бъде премахнато за музиката, защото не е уместно от образователна, научна или политическа гледна точка. Музиката е само развлечение и по тази причина правенето на копие от нея за лични нужди неизбежно води до нищо друго освен до замяна на покупка.

особено ентузиазирани от него. Наистина те говорят за „управление на правата“, но в изцяло нетехническо отношение. Те се занимават по-скоро с икономически мъдри решения като например бесплатно предоставяне на част от информацията с цел обвързване на клиентите и с неразумни форми на прекалено налагане, които трябва да се избягват – като например завеждането на съдебно дело от Дисни срещу центрове за дневни грижи и от ASCAP срещу скаутските лагери за момичета заради нарушения на авторското право. „Инстинктът за издирване на всички, които използват незаконно защитен с авторско право материал, и търсене на отговорност от тях е вкоренен дълбоко и може лесно да накара иначе разумни ръководители да защитават своите права отвъд точката на икономически изгодното“.¹³

Те виждат проблеми в „незаконното копиране“, но виждат също и два фактора, които го държат под контрол: 1. Информацията е най-ценна, когато е прясна.¹⁴ 2. Когато продавачи на контрабандни стоки ги рекламират пред потенциални купувачи, те информират също така и правозащитните органи. „Цифровото пиратство не може да бъде унищожено както и всякакъв друг вид незаконна дейност, но то може да бъде държано под контрол. Всичко, което се изисква, е политическа воля за прилагане на правата върху интелектуалната собственост.“¹⁵

Политическото признаване на един проблем и желанието да се намери решение със сигурност са налице, но дебатите все още продължават относно вида на правата върху интелектуалната собственост (изключителни права, право на възнаграждение или какво по-точно?) и за правилното равнище на тяхното прилагане. В края на краищата трябва да се намери решение как да се правят пари, без да се унищожават перспективите на цифровата среда.

Дискриминираща технология: DRM

„Развитието на Интернет ... породило значителни предизвикателства за всякакви модели на разпространение с търговска цел, които разчитат на недостига. ... Следователно за да бъде ефективно прилагането на технологията за решаване на този проблем, тя трябва по някакъв начин да възстанови недостига в интерес на праводържателя. Това обаче поражда един фундаментален парадокс, ... – че ... бизнесът на издателите ... се състои по-скоро в предоставянето на достъп, а не в неговото предотвратяване. ... Въпреки това, освен ако не трябва изцяло да изоставим авторското право като механизъм за търговия с интелектуална собственост, от съществено значение ще бъде да се намери отговор на този парадокс.“¹⁶

„Доверените системи приемат за дадено, че потребителят е нечестен.“¹⁷

„Мисля, че повечето хора дори не знаят какво е руткит, така че защо трябва да се интересуват от това?“ (президентът на поделението за глобален цифров бизнес на Sony BMG Thomas Hesse¹⁸)

---

¹³ Пак там: 88

¹⁴ Това не е убедителен аргумент, защото прясната информация може незабавно да бъде разпространена наново.

¹⁵ Shapiro/Varian 1999: 93

¹⁶ WIPO SCCR/10/2, Current Developments in the Field of Digital Rights Management, prepared by Jeffrey P. Cunard, Keith Hill, and Mr. Chris Barlas, 1. August 2003, http://www.wipo.org/documents/en/meetings/2003/sccr/pdf/sccr_10_2.pdf

¹⁷ Mark Stefik, Letting Loose the Light: Igniting Commerce in Electronic Publication, in: Stefik, M. (Hrsg.), Internet Dreams: Archetypes, Myths, and Metaphors, MIT Press, Cambridge Mass. 1996

„Много е важно да се помни, че това е вашата интелектуална собственост – а не вашият компютър.“ (изявление на министерството на вътрешната сигурност на САЩ към Sony BMG)

DRM е замислен да контролира кой какво и по какъв начин използва (как, къде, кога, колко често и т.н.). Въпросите „кой“ и „какво“ изискват схеми за идентификация на купувачите и на защитените с авторско право произведения. „Какво“ се нуждае от защита срещу неразрешено ползване от „кой“. Следователно „кой“, т.е. легитимният купувач, е главният враг. Въпросът „по какъв начин“ изисква речник за назоваване на различните измерения на използване – така нареченият език за изразяване на правата (REL), на който е написана машинно четима версия на лицензния договор.¹⁹ И трето, нужен е криптографски механизъм за прилагане на ограниченията в използването, които са формулирани в лиценза.

Най-проблематичният елемент е механизмът за прилагане. Книгите и записите се продават с „всички права запазени“. Ако някой наруши тези права например чрез преиздаване на материал без разрешение, актът на издаване го прави уязвим за обществено и частно разследване. Какво правят хората в уединението на своя дом не засяга закона за авторското право. Презумпцията тук е, че купувачът е честен и налагането на правата настъпва след факта на нарушение..

За разлика от това при DRM презумпцията е, че купувачът е нечестен, както ясно го заявява StefiK – един от основателите на тази концепция. DRM контролира не само продажбите и доставката (например за да предотврати кражбата от магазин), но и използването на продукта след неговата продажба чрез технически средства в дома на купувача. В действителност праводържателите превръщат персоналния компютър и аудиовизуалната техника на потребителя в средства за прилагане на наложените от тях ограничения в ползването от него на съответния продукт. Тези средства за прилагане не позволява ползването на продукта, ако не са изпълнени условията, зададени в REL. И продавачите запазват за себе си дори правото да променят тези условия дълго време след приключване на транзакцията.²⁰ Средствата за прилагане, т.е. използваната от купувача апаратура за ползване на продуктите, изпращат информация относно тези продукти и как те се ползват обратно към продавача и искат разрешение за операции с последните. Праводържателите (или техните доставчици на DRM-услуги) дистанционно контролират средствата за прилагане на своите права, т.е. съответното оборудване на купувачите, изискват информация, актуализират съответния софтуер (в случай, че това се наложи поради появата на програми за противодействие или на нови контролни механизми) и дори напълно дезактивират DRM, ако такава актуализация не е възможна на място, като по този начин винаги лишават потребителя от възможността да ползва законно закупеното от него информационно съдържание. Трудно е всичко това да не се приеме за систематично, всепроникващо посегателство срещу неприкосновеността на личния живот.

Изглежда очевидно, че такава мощна, всепроникваща и важна технология ще изисква правно регулиране. И действително през 1996 г. WIPO въведе глобални правни

---

¹⁸ Sony Music CDs Under Fire from Privacy Advocates, NPR, 4.11.2005, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=4989260>

¹⁹ Ограниченията за ползване, наложени от основните услуги за теглене на музика от Интернет са изброени от фондацията EFF: The Customer Is Always Wrong: A User's Guide to DRM in Online Music, n.d., <http://www.eff.org/IP/DRM/guide/>

²⁰ Например през април 2004 г. фирмата, Apple реши да модифицира DRM на своята система iTunes system, така че клиентите можеха да записват едни и същи музикални изпълнения само 7 пъти, а не 10.———

рамки специално за DRM. Уви, те бяха предназначени да защитят не частната сфера (на купувачите) или отворената архитектура на персоналните компютри и Интернет и на притежавания от тях потенциал, а самите DRM-системи. Договорът за авторското право на WIPO²¹ изисква от членуващите в организацията държави да осигурят „адекватна правна закрила и ефективни юридически средства“ срещу заобикалянето на така наречените „ефективни технологични мерки“ за защита на авторското право.²² Каква ирония, защото ако технологията сама по себе си е ефективна, тя не би се нуждала от каквато и да е допълнителна правна закрила. Но наистина всяка една DRM-схема, стигнала до пазара, биваше разбивана за нула време.²³

Едно време името „Sony“ се свързваше с епохално решение в полза на правата на купувачите.²⁴ От ноември 2005 г. то е синоним за най-лошото в DRM: безскрупулен подход за осигуряване на максимална защита на съдържанието (на информационни продукти с оглед на финансовите интереси на фирмата – бел.прев.) при пълно пренебрегване на правата на купувача и на неговите нужди от сигурност.

Скандалът избухна, когато на 31.10.2005 г. системният инженер по Windows Марк Русинович оповести едно забележително откритие чрез своя блог²⁵ (онлайн-дневник – бел.прев.). Русинович, който поддържа софтуер, наречен RootkitRevealer (RKR), го е използвал за проверка на своята собствена система и е бил шокиран да установи, че тя е „инфектирана“ с т.нар. руткит (от англ. rootkit). Той представлява комплект от системни програмни средства (за превземане и удържане контрола над една компютърна система – бел.прев.) които скриват всякакви следи за своето съществуване и действие. Обикновено злонамерен нарушител инсталира руткит на компрометирана компютърна система, така че да може да влезне в нея, да прехваща какво се въвежда с клавиатурата, да копира файлове, да създава мрежови връзки например за атакуване на други компютри или за изпращане на спам и т.н. – и всички това е напълно невидимо за обичайните средства за администриране на системата и за програмите за защита срещу вируси и шпионски програми.

Чрез по-щателно проучване Русинович успява да установи, че скритите файлове на неговата машина произхождат от британската фирма First 4 Internet (F4I), която наред с други фирми продава на Sony BMG DRM-технология, наречена eXtended Copy Protection (XCP²⁶). Тогава той си спомня, че неотдавна е купил компактдиск на Sony BMG, който може да се ползва на персонален компютър под Windows само със специална програма на Sony, записана върху компактдиска. Когато той за първи път е поставил компактдиска в своя компютър, програмата със скритата DRM-технология е била инсталирана на него. Тази програма позволява на потребителя да слуша звукозаписите върху диска, да направи едно единствено копие от тях на твърдия диск

²¹ И успоредния Договор на WIPO за изпълнения и звукозаписи

²² Art. 11 WCT.

²³ Което е сериозно доказателство за правотата на убеждението на много експерти по криптография, че DRM по принцип е невъзможно, че „не може да се направи невъзможно копирането на цифрови файлове, както водата не може да се направи мокра“. (Bruce Schneier, The Futility of Digital Copy Prevention, in: Crypto-Gram Newsletter, Mai 15, 2001, <http://www.schneier.com/crypto-gram-0105.html#3>)

²⁴ Вж. <http://www.eff.org/legal/cases/betamax>

²⁵ Mark Russinovich, Sony, Rootkits and Digital Rights Management Gone Too Far, October 31, 2005 (<http://www.sysinternals.com/blog/2005/10/sony-rootkits-and-digital-rights.html>)

²⁶ „XCP се използва за търговски цели от 2002 г. насам и е използвана активно от четирите главни звукозаписни компании (Record Labels) за защита срещу копиране на звукозаписи, пуснати преди официалната им премиера. През 2005 г. XCP ще се използва при продаване компактдискове.“ (XCP Overview, <http://www.xcp-aurora.com/xcp.aspx>, посетен януари 2006 г.)

на своя компютър и до три копия върху записваеми компактдискове, като копията също така са контролирани чрез DRM.

След като Русинович разбира какво се е случило с неговата компютърна система, той пожелава да премахне инсталираните от компактдиска файлове на своята система, но не открива на него нито в средствата за управление на системата никакви указания как да направи това. Така че той ръчно разкрива и изтрива съответните файлове, но след рестартиране на системата установява, че неговото CD-устройство е спряло да функционира. Налага му се да приложи „магия” към регистъра на Windows, докато най-накрая успява да възстанови нормалното функциониране на системата. Неговото заключение:

„Цялото преживяване беше разстройващо и дразнещо. Не само, че Sony инсталира на моята система софтуер, който използва обичайните методи на зловредните програми за скриване на своето присъствие, но и този софтуер е лошо написан и не предоставя средства за своето деинсталиране. Още по-лошото е, че потребители, които открият маскираните файлове чрез сканиране с RKR, ще направят своя компютър „инвалид”, ако предприемат очевидната стъпка да изтрият тези файлове.“²⁷

Записът на Русинович в неговия блог породил протест, който незабавно стигнал до основните средства за масова информация. Оказа се, че от средата на 2004 г. Sony BMG е продала няколко милиона компактдиска от около 50 албума с DRM-софтуер на F4I на тях.²⁸ Проба в средата на ноември 2005 г. показва, че минимум половин милион компютри са засегнати от това.²⁹ Случаят предизвика бойкот от страна на купувачите³⁰ и поредица от съдебни дела включително едно от Главния прокурор на Тексас за нарушения срещу действащия в този щат Закон за защита на потребителите от компютърен шпионски софтуер³¹ от 2005 г. и множество колективно заведени дела също за нарушения срещу защитата на потребителите от измамнически бизнес-практики и шпионски програми.³¹

Реакцията на Sony BMG беше първоначално да отрече извършването на каквото и да е закононарушение, след това да спре производството на дискове с XCP-софтуер, да се извини публично на своите клиенти³², да предостави средства за отстраняване на този софтуер от засегнатите системи (което породило нова уязвимост за тяхната сигурност), после да изтегли дисковете с XCP от магазините и най-накрая – три седмици след началото на историята – да предложи подмяна на всички закупени такива дискове с незащитени и със звукозаписи във формат MP3.³³ Засега фирмата успя да

---

²⁷ Пак там

²⁸ <http://cp.sonybmg.com/xcp/english/titles.html>

²⁹ Дан Камински осъществи това проучване чрез каширани запитвания от DNS-сървъри. (<http://www.doxpara.com/?q=sony>). Брус Шнейер коментира: „Това е смайващо количество заразявания, правещо този случай една от най-сериозните епидемии в Интернет за всички времена – наравно с червеи като Blaster, Slammer, Code Red и Nimda.“ (Sony's DRM Rootkit: The Real Story, November 17, 2005, http://www.schneier.com/blog/archives/2005/11/sonys_drm_rootk.html).

³⁰ напр. <http://www.boycottsony.us/>

³¹ 21 колективно заведени дела в САЩ са обединени в едно, обхващащо всички потребители, закупили или използвали компактдиск XCP или MediaMax (<http://sonysuit.com/>). По време на писането на настоящия доклад се водеха преговори за уреждане на въпроса. (http://www.eff.org/IP/DRM/Sony-BMG/sony_settlement.pdf). Тексаското дело не е повлияно от това и ще продължи. (<http://www.oag.state.tx.us/oagNews/release.php?id=1266>).

³² „До нашите високо ценени клиенти”, 18.11.2005 г., <http://blog.sonymusic.com/sonybmg/archives/111505.html>

³³ Програмата на Sony BMG за подмяна на дискове с XCP: <http://www.upsrow.com/sonybmg/>

избегне съдебна присъда, като се съгласи да уреди по извънсъдебен път колективно заведените дела. Тя обяви, че няма да инсталира никакво DRM на своите компактдискове и преразглежда своята стратегия за защита на съдържанието на информационните си продукти.

Извън грандиозния провал на DRM в единичния случай Sony BMG/F4I³⁴ могат да се отбележат следните моменти, представляващи интерес.

Сигурност

Сигурността, която уж се повишава от DRM, в действителност е застрашена от възникването на редица нови канали за атака. Чрез инсталирането на мощни средства за контролиране системите на потребителите DRM предоставя на трети страни възможността да се възползват от тях за злонамерени цели. Необходимите за DRM онлайн-транзакции (за установяване на първоначалния лиценз, идентификация, обновяване или анулиране на лиценза и т.н.) позволяват достъп до системите на троянски коне, вируси и други зловредни програми.³⁵ В случая с ХСР няколко вируса са се възползвали от този руткит.³⁶ Помощник-министърът в Министерството за вътрешна сигурност на САЩ Стюарт Бейкър се обърна към Sony BMG с думите: „Много е важно да се помни, че това е вашата интелектуална собственост – а не вашият компютър. И в преследването на защита на интелектуалната собственост е важно да не се провалят или подкопават мерките за сигурност, които хората е нужно да вземат в днешно време.“³⁷ ХСР показва отношението на разработчиците и операторите на DRM: клиентите уж използвали своите компютри за атаки срещу съдържанието на информационни продукти. Като мярка сами да си помогнат, продавачите на такива продукти отнемат от потребителя контрола върху неговия компютър за да го накарат да им служи за постигане максимална сигурност на съдържанието. В същото време те не се грижат въобще за защитата на този компютър срещу атаки от трети страни.

Присвояване

Позицията да се притежава право за експроприране на машината на потребителя се демонстрира по най-крещящ начин от факта, че Sony BMG въобще не предвиди средство за деинсталиране на ХСР-софтуера. Едва след обществения протест компанията колебливо предложи няколко поколения от все по-функционални средства за това.³⁸ Позицията на Sony BMG беше: DRM е инсталиран завинаги. На служителите

³⁴ Може да се спори, дали First 4 Internet е типичен представител на DRM-индустрията, понеже тази фирма действаше по изключително некомпетентен и небрежен начин. Но F4I не е изключение. Върху друг комплект от компактдискове Sony BMG приложи софтуера MediaMax на фирмата SunnComm, който е предназначен за компютри Macintosh и притежава много от същите характеристики като ХСР и дори е по-лош, защото се инсталира, дори ако потребителят не приеме предлаганото лицензно споразумение (За отговори на фондацията EFF по най-често задаваните въпроси за предизвикваната от MediaMax уязвимост за сигурността вж.: <http://www.eff.org/IP/DRM/Sony-BMG/mediamaxfaq.php>).

³⁵ Както доказаха атаките срещу Windows Media Players през януари 2005 г. Отговорът на Microsoft: това не е грешка, а качество. (Microsoft: No flaw in Media Player, ZDNet Asia 17.1.2005, <http://www.zdnetasia.com/news/security/0,39044215,39213482,00.htm>)

³⁶ Вируси използват антипиратски компактдискове на Sony. BBC News, 11 November 2005, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4427606.stm>

³⁷ Brian Krebs, DHS Official Weighs In on Sony, Washington Post Blog, 11.11.2005, http://blogs.washingtonpost.com/securityfix/2005/11/the_bush_admini.html

³⁸ Mark Russinovich, Sony: You don't reeeeeaaaally want to uninstall, do you?, November 09, 2005, http://www.sysinternals.com/blog/2005/11/sony-you-dont-reeeeaaaally-want-to_09.html

на фирмата дори не им е дошла на ума идеята, че потребителите могат да желаят или да се нуждаят да махнат напълно DRM.

Неприкосновеност на личния живот

DRM систематично подкопава тази неприкосновеност. В случая със Sony BMG стана известно, че този руткит „звъни в къщи”, т.е. предава на сървър на фирмата информация за ползването на диска. Sony отрече да използва тази информация за каквито и да е други цели освен проверка за актуализирани текстове на песни и изображения на обложките. Напълно е възможно това да е така, но потребителите нямат гаранция или начин да го проверят. Те могат само да приемат твърдението на фирмата, че не злоупотребява със събираната информация. Трудно е да се очаква от потребителите да се доверяват на фирма, която няма доверие в тях и им е дала всякакви основания те да не ѝ вярват.

Свобода на избор

DRM отнема на потребителя свободата му на избор. Sony BMG обвързва технически и договорно използването на нейните компактдискове само с няколко разрешени плейъра. Тъй като DRM е дълбоко вградено в определена операционна система и по тази причина е специфично за нея, това е равносилно на одобрение или неодобрение за цялата платформа. И това е равносилно на изключването на свободни операционни системи като GNU/Linux или BSD. Това е иронично в тази история, която е толкова богата на парадокси и ирония: макар XCP да изключва потребители на свободен софтуер, F4I очевидно свободно се възползва от такъв за създаването на XCP в нарушение на лиценза за неговото ползване.³⁹ Това отново може да се разглежда като особено безсъвестно поведение на единична фирма. Това, което е вярно за цялото DRM, е че то систематично изключва свободен софтуер, който се основава на свободата за внасяне на изменения – свобода, която DRM-системите непременно трябва да предотвратят.

Това DRM ли е или зловреден софтуер?

Бавната реакция на произвеждащите антивирусен софтуер фирми към този руткит на Sony BMG беше друг ключов предмет на дебати. Трудно е да си представим, че в продължение на повече от година заразяването на повече от половин милион компютри е останало незабелязано за експертите на тези фирми, на които потребителите плащат, за да поддържат компютрите им чисти и надеждни. Но ако експертите знаеха, тогава защо не реагираха? На фирмата Symantec например бяха нужни две седмици след драматичното разкриване на софтуера XCP, за да предложи средство за неговото откриване. От фирмата заявиха следното относно технологията на Sony BMG: „Този руткит беше замислен да скрие легитимна приложна програма, но той може да се

³⁹ Детайлно проучване на XCP показва, че съдържа програмен код от Lame и FAAC – свободни аудиодекодери, разпространявани по лиценз LGPL – и от VideoLAN media player (VLC) по лиценз GPL. Още по-иронично е, че от последния е използвана функция, с която разработчикът на DeCSS Джон Леч Джохансен допринесе за VLC за да се заобиколи DRM-системата FairPlay на Apple. (Sam Hosevarg, съавтор на Джохансен в DRMS-софтуера на GPL, потвърждава, че използваната в XCP функция действително произхожда от неговия GPL-софтуер, 21.11. 2005 г., <http://sam.zoy.org/blog/2005-11-21-suspicious-activity-indeed>; Дж. Алекс Халдерман намери неактивен, но напълно функционален програмен код, който осигурява съвместимост с iTunes и iPod: Hidden Feature in Sony DRM Uses Open Source Code to Add Apple DRM, December 5, 2005, <http://www.freedom-to-tinker.com/?p=940>.)

използва за скриване на други обекти вкл. злонамерен софтуер.⁴⁰ Изглежда, че антивирусните фирми се оказаха в безизходица: ако въпросната технология е „законно DRM“, тогава неговото отстраняване, дезактивиране или разстройване по друг начин е нарушение на клаузата на закона за авторското право срещу заобикалянето на DRM-защитата. От друга страна, ако една фирма за антивирусен софтуер познава породения от ХСР риск за сигурността и въпреки това не предостави на своите клиенти защитно средство срещу това, тогава от нея може да се търси отговорност за нарушение на договора с тях. Наистина деликатна ситуация. Така фирмите за антивирусен софтуер решиха да не правят нищо и да се присъединят към Sony BMG и F4I с надеждата, че никой никога няма да разкрие руткит. Но старата мъдрост отново доказва правотата си: постигането на сигурност чрез неяснота действително е лоша идея. От гледна точка на експерт по сигурността случаят е ясен: „Единственото, което прави този руткит легитимен е, че той е поставен на вашия компютър от мултинационална корпорация, а не от криминална организация.“⁴¹

Умствено блокиране

Първата стъпка за намиране на лек е да се заяви, че има проблем. Но двете фирми дори след откриването на руткит твърдяха, че ХСР не е зловреден или шпионски софтуер и че не компрометира сигурността на потребителя. Едва, след като това не можеше да се отрича повече, фирмите предприеха действия. Днес Sony BMG препоръчва използването на продуктите на Microsoft „Windows AntiSpyware“ и „Malicious Software Removal Tool“ („Инструмент за отстраняване на злонамерен софтуер“) за отстраняване на своята система за защита на съдържанието.⁴² Дори когато Маартен Стайнкамп, главен изпълнителен директор на Sony BMG за Европа, трябваше да признае, че фирмата „се изложи не малко, а доста“, той защити подхода за защита на предлаганите от фирмата музикални записи по някакъв начин. Той заяви, че ХСР е била добра идея, но тя е реализирана лошо.⁴³ При тези обстоятелства трудно може да се разбере какво още е нужно за него и неговите колеги от индустрията за предоставяне на информационно съдържание, за да разберат, че проблемът се състои не в специфичната система, а във фундаменталната идея на DRM.

Някой ден може да се окаже, че най-голямата опасност от DRM е от създаването от него умствено блокиране. Моделът за това става крещящо очевиден в последния преглед на Европейската комисия (ЕК) за нейната директива за базите данни (БД).⁴⁴ ЕК установи, че реализацията на тази уникално европейска защита за сбирките от факти е съвпаднала с намаляване броя на европейските бази данни с една четвърт, докато през същия период глобалният пазар на БД е нараснал значително без такава защита.

„По отношение на „неоригиналните“ бази данни изглежда невалидно приемането, че въвеждането на все повече слоеве за защита на интелектуалната собственост

⁴⁰ <http://securityresponse.symantec.com/avcenter/venc/data/securityrisk.aries.html>

⁴¹ Bruce Schneier, Sony's DRM Rootkit: The Real Story, November 17, 2005, http://www.schneier.com/blog/archives/2005/11/sonys_drm_rootk.html

⁴² <http://cp.sonybmg.com/xcp/english/faq.html>

⁴³ "Der Blues ist vorbei", Die Welt, 19 November 2005, <http://www.welt.de/data/2005/11/19/805809.html>

⁴⁴ Директива 96/9/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 11.3.1996 за правната защита на базите данни http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=31996L0009; Първа оценка на Директива 96/9/ЕС за правната защита на базите данни, 12.12.2005 г., http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf

означава повече нововъведения и ръст.“ При такова ясно доказателство би могло да се очаква ЕК да препоръча отменянето на Директивата за БД, но Комисията намира изненадващо силни аргументи, за да я остави непроменена. „Дори ако един законодателен акт няма доказано положително въздействие върху ръста на конкретна индустрия, неговото отменяне не винаги е най-доброто решение. Премахването на специфичното (*suí genen*) право, като по този начин се позволи на държавите-членки на ЕС да се върнат към предишни форми за правна защита на всякакви форми на „неоригинални“ бази данни, които не отговарят на изисквания праг за „оригиналност“, може да се окаже по-скъпо струващо отколкото неговото запазване.“⁴⁵

Същият вид умствено блокиране характеризира и дебатите относно DRM: защитата срещу неговото заобикаляне не успя да доведе до забележими подобрения в производството на произведения с авторски права. Нараства броят на творците и независимите издатели, които се изказват срещу DRM.⁴⁶ Въпреки това индустриите, които експлоатират авторските права, твърдят, че DRM и неговата правна защита е от решаващо значение за трайния успех на техните дейности. Макар че DRM е неадекватен от всякаква рационална гледна точка, привързаността на праводържателите към новата клауза срещу неговото заобикаляне е „политическа реалност“. Всичко това е много сложно, така че ползвателите на изключения и особено академичната общност се объркват и започват да се оплакват поради липсата на (правилно) разбиране. Връщането към формите за защита на авторското право преди защитеното срещу заобикаляне DRM може да се окаже по-скъпо отколкото запазването на DRM-инфраструктурата, въведена с големи разходи през последните 15 години. То не прави нищо добро, то причинява вреди, но индустрията го харесва, така че нека го запазим все пак.

Категорично се нуждаем да излезем от това състояние на умствено блокиране и да изнамерим фундаментално различен подход.

Френският L'Alliance public.artistes: глобалният лиценз

„Правото на онлайн-предаване – колективно администрирано и предмет на установен със закон лиценз – е най-добрият модел за администриране на правата върху музиката в цифровата епоха; той е пълно, справедливо и практически осъществимо решение на дилемата с лицензирането на онлайн-музика. Ако се осъществи, той ще позволи процъфтяване на онлайн-пазара на музика.“ (Бенет Линкоф – бивш директор по правните въпроси за нови медии в ASCAP, 2002 г.)⁴⁷

Когато през 1965 г. в Германия беше „изобретено“ изключението от авторското право за копия за лична употреба, защитата на личната сфера играеше роля в него. През

⁴⁵ Вж. също така James Boyle: Two database cheers for the EU, Financial Times.com, January 2, 2006, <http://news.ft.com/cms/s/99610a50-7bb2-11da-ab8e-0000779e2340.html>

⁴⁶ Например американската група My Morning Jacket заяви на Sony BMG да се откаже от своето DRM и изпрати на своите фенове компактдискове без ограничения в ползването им (Music group revolts over Sony DRM, PC Pro, 15 Dec 2005, <http://www.pcproweb.com/news/81368/music-group-revolts-over-sony-drm.html>). Кампания на Федерацията на германските независими звукозаписни компании (VUT): „Respect The Music – Copy Protection Free“ (<http://www.respect-the-music.com/>). Вж. също така „Why DRM Everything?“ от David Pakman, CEO, eMusic.com, втората по големина в света музикална онлайн-борса, предлагаща 1 милион песни от 3,800 звукозаписни компании (<http://www.groklaw.net/article.php?story=20051231013858642&mode=print>).

⁴⁷ Bennett Lincoff, A Full, Fair And Feasible Solution To The Dilemma of Online Music Licensing, New York, New York, November 22, 2002, <http://www.bennettlincoff.com/music.pdf>

50-те години на XX век лентовите магнетофони за запис на звук станаха достъпни за домакинствата. Събирателното дружество GEMA за хонорари и лицензни такси за музика поиска търговците да записват паспортни данни за клиентите, купувачи лентови магнетофони и да ѝ ги съобщават. Германският Върховен съд реши, че производителите и продавачите на звукозаписно оборудване могат наистина да бъдат считани за отговорни за нарушение на авторското право, но характерът на искания от GEMA контрол ще влезе в конфликт с правото на потребителя за неприкосновеност на личния му живот. На този фон промяната на германския Закон за авторското право въведе изключението за копия за лична употреба с такса върху записващите устройства, а през 1985 г. такса и върху записваемите носители, фотокопирните машини и всяко фотокопие. Изключението за копия за лична употреба беше разумен отговор на ситуацията, доминираща навсякъде. Поради тази причина много държави по цялото земно кълбо също го приеха.⁴⁸

Днес сме в подобна ситуация. Споделянето на файлове чрез Интернет продължава да расте. DRM не е решение, а колективна илюзия на индустрията за информационно съдържание. Индустрията, която ѝ продава нужните информационни технологии, наистина е по-наясно с това. Ето защо Apple не използва цифрово управление за ограничения при iTunes, а „цифрово управление на неудобствата”.⁴⁹ Стив Джобс не е стеснителен за причините за това. Той каза на списание Rolling Stone: „Казахме [на записните компании]: никоя от технологиите, за които говорите, не ще свърши работа. Имаме доктори на науките тук, които изцяло познават тази материя и не вярваме, че е възможно да се защити информационно съдържание в цифрова форма.”⁵⁰

Като алтернативен модел беше предложено да се разреши споделянето на файлове, което да се компенсира от заплащането от Интернет-потребителите на фиксирана такса, която да се администрира колективно и да се разпределя между праводържателите съгласно броя на изтеглянията (download) на техни произведения. От 2001 г. насам има оживени дебати между учени в правната област, автори и музиканти, издатели и представители на събирателни дружества, измежду които са Уилям Фишер, Лоурънс Лесиг, Джим Грифин, Бенет Линкоф и Нейл Нетанел.⁵¹ Моделът беше проучен положително от множество събирателни дружества в Скандинавия, Австралия, Канада и Франция.

Във Франция по инициатива на събирателните дружества за музика ADAMI и SPEDIDAM 15 организации на музиканти, фотографи, дизайнери, независими продуценти, с образователен характер, Интернет-потребители и консуматори се обединиха в съюза Alliance public.artistes, за да спомогнат за утвърждаването на така наречения от тях Глобален лиценз (Licence Globale), който да легализира споделянето на файлове.⁵²

---

⁴⁸ За историята на изключението за копия за лична употреба вж. Bernt Hugenholtz, Lucie Guibault & Sjoerd van Geffen, The Future of Levies in a Digital Environment, Final Report, Institute of Information Law, University of Amsterdam, March 2003, <http://www.ivir.nl/publications/other/DRM%20Levies%20Final%20Report.pdf>

⁴⁹ Ричард Столман в интервю за p2pnet, <http://www.p2pnet.net/story/7840>

⁵⁰ Steve Jobs: The Rolling Stone Interview, December 03, 2003, <http://www.rollingstone.com/features/featuregen.asp?pid=2529>

⁵¹ За разширен списък от линкове по ACS вж. <http://crosscommons.org/acs.html>. За обсъждане на модела в контекст вж. V. Grassmuck, Alternative Kompensationssysteme, in FIF Kommunikation 4/2004, p. 49-51.

⁵² <http://alliance.bugiweb.com>

Предвижданата правна структура във Франция разширява тълкуването на съществуващото изключение за копиране за лични нужди, така че да включи и тегленето на файлове от Интернет. За качването на файлове в Интернет не се въвежда обаче изключение към новосъздаденото право за предоставяне на разположение (на произведения). По-скоро се запазва изключителното право, но то е подчинено на задължително колективно администриране и както преди предвижда заплащане на праводържателите.⁵³

Когато се предлагат нови модели, винаги възниква въпросът за тяхната съвместимост с международната и европейската система за авторското право. По тази причина съюзът Alliance public.artistes помоли най-реномирания френски учен в областта на авторското право да проучи въпроса. Проучването, проведено от Карин Берно и Одрей Лебоа под ръководството на проф. Андре Люкас в Института за изследвания по частното право към Нантския университет, заключи, че действително е осъществима система за компенсиране обмена на произведения по Интернет.⁵⁴ Те считат, че тегленето на файлове от Интернет стриктно за лични нужди влиза в обхвата на изключението за копиране за лична употреба. Чрез адаптиране на съществуващата система за парична компенсация по аналогия доставчиците на Интернет-услуги ще дължат заплащане на събирателно дружество, което заплащане може да бъде прехвърлено или не от доставчиците към техните клиенти. Проучването не установява конфликт с тройния тест, въведен с ревизирането на Бернската конвенция.

По отношение на акта на предоставяне на разположение (на произведения) авторите сравняват въздействието на фотокопирането върху продажбата на книги през 1994 г. с днешното въздействие на обмена на файлове чрез онлайн-мрежи за пряко общуване между потребителите (P2P) върху продажбите на компактдискове със звукозаписи. През 1995 г. френските законодатели взеха решение правото на размножаване по репрографски път да бъде подчинено на задължително колективно управление. „Задължителното колективно управление далеч не бива да се възприема като отказ от основополагащите принципи на авторското право, а напротив то трябва да позволи да се усили и (...) организира дадената на авторите защита срещу нарушения на техните фундаментални права, признати по безусловен начин от 1793 г. насам във френското право.“⁵⁵ След това се привеждат доводи, че това е най-добрата система за гарантиране плащането на лицензни такси, докато същевременно се зачитат права, които също така трябва да бъдат защитени: тези на всички потребители. Докато разглеждането през 1995 г. умишлено беше ограничено до копия върху хартия, принципите бяха формулирани вече с оглед на растящата дематериализация на информационните носители. В случая с кабелното препредаване задължително колективно управление беше наложено от директива на ЕС от 1993 г., която беше изцяло одобрена от френските законодатели като осигуряваща баланс на интересите. И в двата случая решаващият аргумент беше практическата невъзможност за индивидуално упражняване на правата поради огромния мащаб на използванията, големия брой на участващите произведения и невъзможността за потребителите да

---

⁵³ За подобни изключителни права, подчинени на задължително колективно администриране, в унгарския закон за авторското право вж. Silke von Lewinski, Mandatory Collective Administration of Exclusive Rights. A Case Study of its Compatibility with International and EC Copyright Law, e.Copyright Bulletin, No. 1, January - March 2004.

⁵⁴ Peer-to-peer et propriété littéraire et artistique. Etude de faisabilité sur un système de compensation pour l'échange des oeuvres sur internet, June 2005,

<http://alliance.bugjweb.com/usr/Documents/RapportUniversiteNantes-juin2005.pdf>

⁵⁵ Пак там, р. 61

идентифицират и открият праводържателите, за да се договорят индивидуално с тях за получаване на лиценз.⁵⁶

Авторите заключават, че сега нищо не пречи да се вземе предвид това решение за сходните предизвикателства на споделянето на файлове чрез пряко онлайн-общуване. В допълнение те не намират нищо в международните задължения на Франция, което да представлява пречка за Глобалния лиценз, тъй като той не налага ограничения на или изключения от изключителното право.

По времето на писане на настоящия материал Франция беше в процес на привеждане на своето законодателство в съответствие с Директивата на ЕС за авторското право. Първото четене на френския проектозакон DADVSI („Авторските и сродните им права в информационното общество”)⁵⁷ с неговите повече от 250 поправки⁵⁸ започна на 20-22.12.2005 г. Парламентарните дебати не можаха да бъдат завършени: те бяха оттеглени от дневния ред с очакване да продължат през март 2006 г.

Глобалният лиценз беше въведен в проектозакона DADVSI чрез две поправки с еднаква формулировка: едната внесена от Ален Сюено от консервативната управляваща партия Съюз за народно движение (UMP), а другата – от група около социалиста Кристиан Пол.⁵⁹ Той възпрепятства автора да забрани възпроизвеждането на своите произведения с изключение на софтуер посредством онлайн-комуникации от отделни лица за техни лични нужди и за нетърговски цели, при условие, че за това възпроизвеждане се заплаща.

В допълнение поправката на Пол, следвайки проучването на Люкас, привежда доводи, че Глобалният лиценз изпълнява критериите на тройния тест понеже: 1) изключението се ограничава до специален случай: то се отнася само до копия, направени за лично ползване за нетърговски цели чрез изтегляне на файлове посредством онлайн-комуникации; 2) то не причинява неоправдано правонарушение, тъй като е свързано пряко с компенсация; 3) то не пречи на нормалната търговска експлоатация на едно произведение дотолкова, доколкото няколко години няма да има алтернатива за обхващане на огромния брой на копията, направени без разрешение от праводържателите.

Тези две ключови поправки за Глобалния лиценз бяха приети късно на 22.12.2005 г. с малък превес на гласовете в присъствието на само една десета от членовете на Парламента. В последващи поправки трябва да се включат и сродните права, а системата за задължително колективно управление да се адаптира да включи компенсация за позволяването на частни лица да си обменят файлове чрез Интернет без търговска цел. На доставчиците на Интернет-услуги се вменява отговорността за заплащане на таксите за компенсация. Те ще предложат на своите клиенти възможността да изразят желанието си да се възползват от изключението за теглене на файлове от Интернет и съгласието си с договора за предоставяне (на файлове – бел.прев.) на публично разположение.⁶⁰ Интернет-потребителите, които не подпишат индивидуалното споразумение, ще останат уязвими за съдебно преследване и правни санкции за нарушение, ако споделят файлове.

---

⁵⁶ Пак там, р. 63 f.

⁵⁷ <http://www.assemblee-nationale.fr/12/dossiers/031206.asp>

⁵⁸ http://recherche.assemblee-nationale.fr/amendements/resultats.asp?NUM_INIT=1206

⁵⁹ Поправки № 153 и 154 (http://recherche.assemblee-nationale.fr/amendements/resultats.asp?NUM_INIT=1206&ResultStart=151)

⁶⁰ Поправка № 212

Обсъжда се сума от 10 евро месечно. Тъй като броят на редовните потребители на мрежите за споделяне на файлове във Франция се оценява на осем до десет милиона, това означава, че годишно ще се събират суми от повече от един милиард евро.

Ако учебническият аргумент за ценовата диференциация е, че без нея клиенти с ниска готовност да плащат въобще няма да бъдат обслужени, то глобалният лиценз е дори по-добър. Всеки е обслужен. Интересът към едно произведение не е изкривен от цената.

Фиксираната такса е благоприятна за неприкосновеността на личния живот. Не се регистрират лични данни, които да се запазват в продължение на векове, както е случаят при DRM. Става ненужно масовото криминализиране на потребителите и по тази причина се облекчава в еднаква степен бремето върху споделящите файлове и правозащитните органи. В сравнение с DRM възникват значително по-малки разходи за транзакции и фиксираната такса е благоприятна за конкуренцията, защото предотвратява ефекти на изкривяване на пазара от технологични монополи, които могат да се очакват за DRM. Тя осигурява компенсация за авторите и изпълнителите, която се договаря и администрира прозрачно и справедливо от събирателни дружества под обществен надзор. Следователно разрешението с фиксирана такса по подобие на френския глобален лиценз е най-доброто решение за автори, изпълнители и издатели.

Но ще се задържи ли то? Докато се пишеше настоящият материал, по време на Midem 2006 в изявление, озаглавено „На Midem тотална война срещу глобалния лиценз“⁶¹ правителството настоя, че е много важно да се отмени глобалния лиценз. Действителният предмет на спор в продължаващата реформа на френския Закон за авторското право се намира в другия край на скалата: една мощно подкрепяна поправка изисква DRM да се направи задължително в целия софтуер „обичайно употребяван за използването и незаконното споделяне на произведения“. Превръщането на DRM в задължително е предлагано няколко пъти и отхвърлено дори в максималистките по отношение на авторското право САЩ. Най-скандален е проектозаконът за промоция на потребителската широколентова и цифрова телевизия (CBDTPA)⁶², известен преди като проектозакон за системи за сигурност и сертификация на стандарти (SSSCA), предложен в САЩ от сенатора Фриц Холингс, предвиждащ забрана за всякаква технология, която може да се използва за достъп до съдържание в цифрова форма и не включва DRM. Проектозаконът беше отхвърлен от Конгреса през 2002 г. Във Франция той беше представен първоначално от група около Vivendi Universal, най-голямото събирателно дружество за музика SACEM и Сдружението за бизнес-софтуер (BSA). През февруари 2006 г. се появиха две поправки в същия дух, едната от които е подписана от Министерството на правосъдието, а за другата се предполага, че е от президентството.⁶³

Дори ако глобалният лиценз в този момент бъде отменен или разводнен да покрива само произведения, за които техните автори са се съгласили да бъдат пуснати в мрежи за споделяне на файлове, френската инициатива е много важна и възвръща известен здрав разум в дебата. Тя дава правни аргументи за осъществимостта на решението с фиксирана такса. Тя показва, че растящ брой автори, музиканти, издатели и потребители считат, че това решение е за предпочитане пред DRM. И дори растящ брой политици чуват посланието.

⁶¹ <http://www.liberation.fr/page.php?Article=352912>

⁶² http://www.eff.org/IP/SSSCA_CBDTPA/20020321_s2048_cbdtpa_bill.pdf

⁶³ Amendement VU : le retour de l'amendement qui a mis le feu au Net, Chungos, 3 février 2006, http://chungos.free.fr/article.php?id_article=15

Фундаменталният парадокс може да бъде разрешен и в двете посоки: издателите могат да направят своя бизнес, като в среда на широкоразпространен достъп предотвратяват този достъп и го продават при контролирани условия, т.е. DRM. Или те могат да направят своя бизнес да предоставя достъп и добавена стойност, като си осигурят заплащане въз основа не на привилегирован достъп, а на действително използване на услугите им. Нашият избор за бъдещето на цифровата революция е белязан от два заключителни цитата:

„Информационната технология е мощен инструмент с разнообразни приложения. Предизвикателството към нас е да поставим тази мощ в услуга на човечеството.“ (Кофи Анан, Генерален секретар на ООН⁶⁴)

„Ние сме доста напреднали по пътя си да усъвършенстваме Интернет „само за четене“ – мрежа, в която всяко късче култура може да бъде купено с едно единствено кликване, но закупено с правата само да бъде консумирано.“ (Лоурънс Лесиг⁶⁵)

---

⁶⁴ Призив на Генералния секретар да дадат приноса си за преодоляване на цифровото разделение, 24.1. 2001 г.,

<http://www.unis.univieenna.org/unis/pressrels/2001/sg2768.html>

⁶⁵ Lawrence Lessig, Creatives face a closed Net, Financial Times, 28 December 2005, <http://news.ft.com/cms/s/d55dfe52-77d2-11da-9670-0000779e2340.html>